

3. Nikitchuk, U. I., Fedun, V. P. (2022). Operatsionalizatsiia poniattia «psykhoemotsiine blahopoluchchia osobystosti». Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia: Psykholohiia, (3). S. 20-25.
4. Sotsialno-psykholohichni zasady stanovlennia ekolohichno oriientovnoho sposobu zhyttia osobystosti: monohrafiia / Yu. Shvalb, O. Vernik, O. Vovchyk-Blakytina, O. Rudomino-Dusiatska ta in.; za red. Yu. Shvalba. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2015. 216 s.

УДК 14(477)"632"

Станіслав Володимирович Нарожний

студент магістратури факультету «Агрономії та захисту рослин»

Державного біотехнологічного університету (202-13М)

Олексій Михайлович Варипаєв,

канд. філос. наук, доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського

спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін

Державний біотехнологічний університет (ДБТУ)

ORCID 0000-0003-0541-9102

ВИНИКНЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ НА

ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ЕПОХУ ПАЛЕОЛІТУ

Stanislav Narozhny

Master's student of the Faculty of "Agronomy and Plant Protection"

State Biotechnological University (202-13M)

Olexii Varypaiev,

cand.philos. Science, docent UNESCO Chair "Philosophy of Human

Communication" and social and humanitarian disciplines

State biotechnological university (SBTU)

THE EMERGENCE OF PREREQUISITES FOR PHILOSOPHICAL

THOUGHT ON THE TERRITORY OF UKRAINE DURING THE

PALEOLITHIC ERA

Переосмислення підходу до передумов виникнення когнітивних здібностей та філософської думки на території України є ключовим кроком у розумінні її культурного та інтелектуального розвитку. Історичні та археологічні дослідження показують, що Україна є місцем багатої передфілософської та філософської традиції, яка сформувалася внаслідок взаємодії різних культур та цивілізацій. Насамперед, важливо переглянути стереотипи і забобони, пов'язані з тим, що передумови виникнення філософії з'явилися виникли лише у Стародавній Греції чи Сході.

Археологічні дослідження говорять, що найперші поселення людей на території України датуються шельською та ашельською епохами. Фізичний тип людини цієї епохи відносився до архантропів. Архантропи мешкали у печерах, займалися полюванням та збиранням їстівних рослин, використовуючи для цього прості інструменти. Завершальною епохою раннього палеоліту є мустьєрська епоха, в якій головними представниками вважаються неандертальці. На території України археологи виявили неандертальські поселення у Криму, на Закарпатті, на берегах рік Дністра, Дніпра, Десни [1].

Зараз дослідників цікавить питання переосмислення первісної історії людства, насамперед ролі неандертальців (*Homo neanderthalensis*) у розвитку людини розумної (*Homo sapiens*). В деяких дослідженнях ще й досі існує помилкове твердження, що ми походимо від неандертальців (*Homo neanderthalensis*), а не є іншою гілкою розвитку. Тим не менш, Нільсен та ін. висувають гіпотезу про те, що вимирання неандертальців (*Homo neanderthalensis*) відбулося через схрещування та поглинання групами *Homo sapiens*, а не через нездатність їх до конкуренції або адаптування до навколишнього середовища [2]. Виходячи з цього, ми можемо припустити вплив неандертальців на розвиток наших предків.

Археологічні дослідження аспектів життєдіяльності неандертальців (*Homo neanderthalensis*) дозволяють нам оцінити їхній рівень когнітивних здібностей та технічних навичок як досить високий. Відомо, що неандертальці (*Homo neanderthalensis*) користувалися вогнем для приготування їжі, що

підтверджується їх регулярним підбором та збиранням органічного матеріалу для розпалювання вогню [3], а також вони застосовували його для виготовлення клею з смоли який використовували для при виготовленні інструментів. Така діяльність вимагає розвинутих когнітивних здібностей, технічних навичок, індивідуальної та суспільної пам'яті [4].

Порівняння мозкової анатомії неандертальців (*Homo neanderthalensis*) із сучасними людьми (*Homo sapiens*) дозволяє припустити наявність у них розвинених когнітивних функцій. Однак не слід забувати і про соціальні аспекти їхньої поведінки. Виходячи з археологічних знахідок, ми знаємо, що неандертальці (*Homo neanderthalensis*) переживали тяжкі травми та хвороби, залишаючись при цьому живими, що в свою чергу свідчить про когнітивну здатність співпереживати та піклуватися про членів своєї групи. Аналіз анатомії неандертальців (*Homo neanderthalensis*) дозволяє припустити наявність у них мови, про що свідчать розміри їхньої гортані та під'язикового апарату, що теж вказує про розвиток їхньої соціальної структури. Все це може свідчити про наявність раціональності у представників виду неандертальців (*Homo neanderthalensis*).

Слід зазначити що раціональність є одним із принципів, притаманним і для філософської школи стоїцизму. Стоїки вважали, що всі істоти, які володіють конститутивною здатністю до мислення, роздумів та можуть виразити це у формі мови та складного спілкування, можуть бути віднесені до людського роду [5, с. 13].

Тому, на думку авторів, розвиток філософської думки у представників раннього палеоліту можна розглядати і через міркування стоїцизму про особливості людської природи.

Оскільки ми можемо аналізувати культуру та когнітивні здібності неандертальців тільки через дослідження археологічних знахідок, то спробуємо навести паралелі між реконструкцією їх мислення та принципами школи стоїків. Основні принципи стоїцизму, які ми можемо порівняти, це принцип розумного мислення, який полягає у вмінні мислити логічно та раціонально. Ще одним

принципом стоїцизму, який можливо виявити та оцінити за допомогою археологічних реконструкцій, це принцип емоційної стійкості, який полягає у контролі над емоціями та включає вміння керувати своїми реакціями на зовнішні події і зберігати спокій у стресових ситуаціях.

Слід зазначити, що, не дивлячись на те, що неандертальці (*Homo neanderthalensis*) мають когнітивні здібності створювати витвори мистецтва або створювати певні символічні форми, ми не можемо автоматично припускати, що вони отримували насолоду від процесу творчості. Тобто, незважаючи на те, що неандертальці можливо були здатні до вищої психофізичної активності, що нагадує наші емоції співчуття та естетичної цінності (емоційний інтелект), ці емоції могли бути менш складними [6, с. 58]. Виходячи з цього, треба бути обережним при оцінці поведінки неандертальців, порівнюючи з нашим сприйняттям.

Таким чином, ми можемо припустити, що розвинення передумов філософської думки на території нашої країни почалося ще у період раннього палеоліту. Її носіями були як представники виду *Homo neanderthalensis*, так і виду *Homo sapiens*, так як ці види співіснували в один проміжок часу. Слід зазначити, що представники виду *Homo neanderthalensis*, не є нашими прямими предками, тому що згідно з сучасною теорією вони частково асимілювали з представниками виду *Homo sapiens*.

Ми можемо припустити, що прояви розумових здібностей, характерні для неандертальців (*Homo neanderthalensis*), мають схожі риси з давньогрецькою школою філософії стоїцизму, яка активно розвивалася у античний період. Звичайно ж, треба зазначити, що прояви передфілософського мислення періоду раннього палеоліту були більш примітивні, і дуже сильно відрізнялися від гносеологічного наповнення основних принципів давньогрецької школи.

Література:

1. Алексєєв О. О. Передумови виникнення і розвиток фізичного виховання на території України в епоху палеоліту. *Вісник Кам'янець-Подільського*

національного університету імені Івана Огієнка. *Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2011. №4. С. 3-10. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2011-0.%25p>

2. Nielsen R., Akey J.M., Jakobsson M., Pritchard J.K., Tishkoff S., Willerslev E. Tracing the peopling of the world through genomics. *Nature*. 2017. no. 541. P. 302—310. doi: 10.1038/nature21347

3. Esteban I., Albert R.M., Eixea A., Zilhão J., Villaverde V. Neanderthal use of plants and past vegetation reconstruction at the Middle Paleolithic site of Abrigo de la Quebrada (Chelva, Valencia, Spain). *Archaeol Anthropol Sci*. 2017.vol.9. P. 265—278. <https://doi.org/10.1007/s12520-015-0279-7>

4. Villa P., Roebroeks W. Neandertal demise: an archaeological analysis of the modern human superiority complex. *PLoS One*. 2014. Vol. 9, no. 4. P. 1—10. DOI: 10.1371/journal.pone.0096424

5. Fowers, Blaine J. 2012. An Aristotelian framework for the human good. *Journal of Theoretical & Philosophical Psychology* 32: 10–23.

6. Montemayor, Carlos, and Spencer Horne. 2017. The Cradle of Humanity: A Psychological and Phenomenological Perspective. *Cosmos & History* 13: 54–76.

References:

1. Aliexsieiev O. O. Peredumovy vynyknennia i rozvytok fizychnoho vykhovannia na terytorii Ukrainy v epokhu paleolitu. *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Fizychno vykhovannia, sport i zdorovia liudyny*. 2011. №4. S. 3-10. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2011-0.%25p>

2. Nielsen R., Akey J.M., Jakobsson M., Pritchard J.K., Tishkoff S., Willerslev E. Tracing the peopling of the world through genomics. *Nature*. 2017. no. 541. P. 302—310. doi: 10.1038/nature21347

3. Esteban I., Albert R.M., Eixea A., Zilhão J., Villaverde V. Neanderthal use of plants and past vegetation reconstruction at the Middle Paleolithic site of Abrigo de

la Quebrada (Chelva, Valencia, Spain). *Archaeol Anthropol Sci.* 2017.vol.9. P. 265—278. <https://doi.org/10.1007/s12520-015-0279-7>

4. Villa P., Roebroeks W. Neandertal demise: an archaeological analysis of the modern human superiority complex. *PLoS One.* 2014. Vol. 9, no. 4. P. 1—10. DOI: 10.1371/journal.pone.0096424

5. Fowers, Blaine J. 2012. An Aristotelian framework for the human good. *Journal of Theoretical & Philosophical Psychology* 32: 10–23.

6. Montemayor, Carlos, and Spencer Horne. 2017. The Cradle of Humanity: A Psychological and Phenomenological Perspective. *Cosmos & History* 13: 54–76.